

ULUBORLU MESLEKİ BİLİMLER DERGİSİ (UMBD)

Uluborlu Journal of Vocational Sciences

<http://dergipark.gov.tr/umbd>

İSLAMOFOBİNİN NEDENLERİ VE TÜRKİYE'YE YANSIMASI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Göktuğ ŞEKER

İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı Bölümü, Malatya, Türkiye.

Sorumlu Yazar: gseker1903@gmail.com

(Geliş/Received: 07.05.2023; Kabul/Accepted: 23.06.2023)

ÖZET: İslam dini ve bu dini benimseyen gruplara dönük olumsuz görüş ve davranışları ifade İslamofobi, İslam dininin ortaya çıktığı dönemle neredeyse paralellik göstermektedir. Endülüs'ün fethi ve Haçlı Seferleri'yle birlikte İslamofobi düşüncesi de etkisini göstermeye başlamıştır. İslam karşıtlığının sebepleri arasında ilk olarak kendini İslam diniyle özdeşleştiren kişi ve grupların dünya üzerindeki kimi ülkelerde yapmış oldukları terör faaliyetleri olmak üzere genel olarak İslam dini mensuplarının davranışları gösterilmektedir. İslamofobi konusunda 11 Eylül olayları bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Medyanın da geçmişten günümüze olayları objektif olmayan bir şekilde ele alması bu durumu körüklemektedir. İslamofobi Avrupa'da tarihi olayların, politik alandaki ifadelerin etkisi ile oluşmakta olup etkisini geçmişten günümüze devam ettiren toplumsal bir gerçek şeklinde tasavvur etmektedir. Türkiye gibi nüfusun büyük bir bölümünün İslam dinine inanlardan oluştuğu ülkelerde de İslam karşıtlığına dair eylemler gerçekleşmektedir. Bizim ülkemizde genel olarak İslamofobi, İslam dinine özgün terimlerin tartışılmaya açılmasıyla gündeme gelerek dinin saygınlığının azaltılmasına ve toplumsal olarak önyargılarla birlikte kutuplaşmaların oluşmasına sebebiyet verecek şekilde meydana gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, 11 Eylül, Medya, Müslüman, Avrupa.

THE CAUSES OF ISLAMOPHOBIA AND ITS EVALUATION ON ITS REFLECTION TO TURKEY

ABSTRACT: Islamophobia, which expresses negative views and behaviors towards the religion of Islam and the groups that adopt this religion, is almost parallel to the period when the religion of Islam emerged. With the conquest of Andalusia and the Crusades, the idea of Islamophobia began to show its effect. Among the reasons for anti-Islamism, the behavior of members of the Islamic religion in general, including the terrorist activities of individuals and groups who identify themselves with the religion of Islam in some countries around the world, are shown. The events of September 11 are accepted as a turning point in Islamophobia. The fact that the media deals with the events from past to present in an unobjective way also fuels this situation. Islamophobia is formed by the effect of historical events and expressions in the political arena in Europe, and it is conceived as a social reality that continues its effect from the past to the present. In countries such as Turkey, where a large part of the population consists of believers in the religion of Islam, protests against Islam take place. In our country, generally, Islamophobia comes to the fore with the discussion of terms specific to the religion of Islam, and it occurs in a way that leads to the reduction of the prestige of religion and the formation of social polarization with prejudices.

Keywords: Islamophobia, 11 September, Media, Muslim, Europe

1.GİRİŞ

Tek bir tanım etrafında uzlaşa sağlanamayan tartışmalı bir terimi ifade eden İslamofobi, genel olarak İslam korkusu şeklinde bir manayı çağrışım yapması ve bu durumunda İslam dinine vurgu yapılarak söylenmesi İslam denildiği zaman negatif algılara sebebiyet vermektedir. Bundan dolayı bu terimin direk olarak İslamiyet'ten kaynaklanmış olan endişe ve korkuların ifadesi olarak algılanmaktadır. İslamofobi üzerine yapılmış birçok çalışma vardır. Bu çalışmalardan bazıları İslam dinine mensup olmayan kişiler tarafından yapılmışken bir kısmı da İslam dinine mensup kişilerce yapılmıştır. Genel olarak bu çalışmalar Batı'da ki İslam dinine yönelmiş olan negatif eylemleri ve ön yargıları belirtmek için kullanılmıştır. Batılıların zihninde İslamofobi'nin çok eskiden beri bilinçaltına işlenen bir problem olarak görülmekte olup bu durumun yansımaları da yaptıkları araştırmalarda ve söylemlerinde açık bir şekilde görülmektedir. İslam dinini benimseyenlerin yapmış olduğu çalışmalar ise daha çok savunma mekanizması şeklinde oluşmuştur. İslam karşıtlığının batı dünyasının bilinçaltına işlemesi İslam ile alakası olmayan Hintli bir vatandaşın başında türban olduğundan dolayı öldürmelerine kadar kutuplaştırıcı bir hal almıştır. Hint toplumunda belirli bir mezhebe (Sih mezhebi) mensup erkek giyiminin başı örten parçası olarak kullanılmaktadır. İslam düşmanlığına neden olan çeşitli sebeplerin olduğu bilinmektedir. Bunların en başında İslam dünyasının söz konusu din olduğu zaman bir bütün olarak davranması yer almaktadır. Diğer sebepler arasında da Müslümanların batıyı cihat anlayışıyla ele geçireceği korkusu ve İslamiyet'in demokrasi ile modernizm karşıtı olduğu düşüncesine dayalı sebepler bulunmaktadır. İslam adına yapıldığı iddia edilen terör eylemlerinin ve Işid, El Kaide gibi terör örgütlerinin de etkisi vardır. İslamofobi, Işidin, El Kaide'nin, ABD'de özellikle kendilerini İslam'ın savunucuları olarak adlandıran kesimlerin gerçekleştirdiği 11 Eylül saldırıları akabinde İslam dinini benimseyenlere yapılmış olan şiddet temelli eylemlerle, Batı dünyasında okullarda türbanın yasak hale getirilmesi, yine İslamiyet'e ait figürleri taşıyan kimselerin halka açık alanlarda ve resmi kurumlarda ötekileştirilmesi, etnik köken milliyetçiliğinin batıda artarak devam etmesi ve bu görüşe sahip siyasi partilerin popülerlik kazanması biçiminde sürekli devam etmektedir. Bizim ülkemizde de bu bakış açısı siyaset, sanat, edebiyat, gazete ve dergilere kadar etkisini göstermiştir. Mizah alanında üretilen eserlerin bazılarında İslam dinini benimseyen kişilerin yobaz ve cahil olarak betimlenmesi örnekleri sık olarak görülmektedir. Bu çalışmada genel olarak İslamofobi'nin ne olduğu, geçmişten günümüze süregelen tarihsel gelişimi, İslamofobi'nin sebepleri, İslamofobi ile mücadelede neler yapılabileceği ve Türkiye'de İslamofobi'nin yansımaları üzerinde durulacaktır. Bu çalışmanın yazılmasında daha önce yapılmış çalışmalar, dergiler, televizyon haberleri, İslam'a karşı yapılmış eylemler, basılmış kitaplar temel kaynak olarak kullanılmıştır. Çalışma nitel ve tümevarım esasıyla ele alınmıştır. Yargısal veri türlerinden yararlanılmış ve veri toplama tekniği olarak da doküman incelemesi yapılmıştır.

2. İSLAMOFOBİ NEDİR?

Bu terim "İslam" ve "fobi" olmak üzere iki ayrı sözcükten oluşmaktadır. İslam barış manasında "silm" kökünden türeyen bir sözcüktür. Ayrıca Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde ise Müslümanlık şeklinde tanımlanmaktadır (Tdk, 2023). Peygamber efendimiz Hz. Muhammed'e 610 senesinde gönderilen dinin ismidir. Bu terimin ikinci sözcüğü "fobi" de "phobia" kökünden gelmektedir. Yunanca bir sözcük olmakla beraber mitolojide dehşet tanrısı olarak bilinen Phobos'dan gelmiştir. Üzerinde anlaşmaya varılmış bir tanımı bulunmayan İslamofobi terimi literatürde birbirinden farklı açıklamalara sebebiyet vermektedir. Bunlara örnek verecek olursak bir tanımda; İslamiyet'e ya da bu dini

benimseyen kişilere karşı nefret ve düşmanlık gütme ya da Müslümanlara güvensizlik, İslam dininden korku şeklinde tanımlanmıştır (Aktaş, 2014: 36). Bir başka tanımda ise bu terim İslamiyet düşmanlığının yanı sıra, batılı vatandaşların göç eden Müslümanlara karşı hoşgörüsüzlüğünün geniş bir perspektife yayılmasını ifade etmektedir (Aliboni, 2006:2). Literatürdeki diğer tanımların bazılarında da ayrımcılık, önyargı, şiddet ve dışlanma temelli yaklaşımlar yer bulmaktadır. Ayrımcılık kelimesi İslam dini mensuplarının hayatın çeşitli alanlarında karşılaşmış oldukları ötekileştirmeleri ifade etmektedir. Önyargıyla İslam dinine yönelik batılı halkın ve medyanın negatif ve altı doldurulmayan görüşleri anlaşılmaktadır. Dışlanma konusunun temelinde ise yönetim organlarında Müslümanların ikinci plana atılması ayrıca Müslümanların demokratik haklarını kullanmalarından alıkoyulmaları anlaşılmaktadır. Şiddet ile de yapılan sözlü ve fiziki tacizler bulunmaktadır (Runnymede, 1997). İslamofobi kavramına dair açıklamalar beraberinde ırkçılığı ve yabancı düşmanlığını da tekrar gün yüzüne çıkarmaktadır.

Batı dünyasında bu terimin gerçek manada 1997 senesinde Runnymede Raporu'nun yayınlanmasının akabinde gündeme geldiği bilinmektedir. İlk olarak Birleşik Krallık'ta bu konu gündemdeyken ileriki süreçte diğer ülkelere de yansımış ve iki binli yıllarda tüm batıya yayılmıştır (Chris, 2007: 144). Bu raporun Runnymede Trust tarafından hazırlandığı bilinmektedir. Runnymede Trust Birleşik Krallıktaki araştırma kuruluşudur. Bu rapor; İslam dinine karşı nefret ve korkuyu bu sebeple de İslam dininin benimseyen kişilerin hepsinden ya da büyük bir bölümünden korkuyu ya da onları antipatik olarak göstermenin kısa şekli olarak tanımlanmaktadır. Raporun diğer bir kısmında da İslamiyet düşmanlığı ifade edilmektedir (Commission on British Muslims and Islamophobia, 1997: 1). Yine bu rapor İslam düşmanlığını benimseyen bireylerin ve toplulukların İslamiyet ve bu dini benimseyenler hakkındaki fikirlerini sekiz ayrı başlıkta açıklamıştır. Bunları sıralayacak olursak; ilk olarak İslamiyet'in değişimler karşısında tepki göstermediği ve monolitik bir yapıda olduğu söylenmektedir. İkinci olarak İslam dininin başka kültürlerin değerlerini etkilemediği ve onlardan etkilenmediğini ayrıca ötekileştirildiği anlaşılmaktadır. Üçüncü olarak İslamiyet'in ataerkilliği ön plana çıkararak ilkel barbar bir din olduğu vurgulanmaktadır. Dördüncü olarak şiddet ve terörü destekleyip medeniyetlerin birbirleriyle çatışmasına sebep olan bir din olarak yorumlanması vardır. Beşinci başlıkta İslamiyet siyasi bir ideoloji olarak nitelenmektedir. Altıncı başlıkta İslamiyet'in batı tarafından yapılan eleştirilere kulak asmadığı belirtilmektedir. Yedinci olarak İslam düşmanlığının sadece Müslümanları haksız çıkarmak için kullanılmış olan objektif bir görüş olmadığı anlaşılmaktadır. Son olarak ise İslamofobi'nin normal bir durum olduğu belirtilmektedir (Runnymede Trust, 1997). Bu raporda özetle İslam'a yönelik bütün negatif yakıştırmaların olduğu ve net bir şekilde ötekileştirmenin yapıldığı ve Müslümanlara karşı işlenen suçlara karşı da verilecek cezalara yönelik meşruluğun oluşturulmaya çalışıldığı bu raporda anlaşılmaktadır.

3. İSLAMOFOBİ'NİN TARİHSEL KÖKENLERİ

“Ne zaman İslamiyet gündeme gelse Batı dünyasının saygısı olmasa da korkusu uyanmıştır.” Sözü aslında bu durumu özetlemektedir. İslam korkusunun kökleri Endülüs dönemine kadar uzanmaktadır. İslamiyet'in Emeviler Döneminde hızlı bir şekilde Avrupa'nın batısına yayılmasıyla Avrupa'da İslam korkusunun temeli oluşmuştur. Haçlı seferleri İslam düşmanlığını arttıran sebeplerin arasında yer almaktadır. Doğu Roma'nın yıkılması ve 1453 yılında İstanbul'un fetih edilmesiyle birlikte Batı dünyasında İslam hoşgörüsüzlüğü gittikçe yükselmeye devam etmiştir. İslamiyet'in bir dönem sancaktarlığını yapan ve İslam halifeliğini temsil eden Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünün zirvede olduğu on altıncı yüzyılda Batı dünyasını güçlenen Osmanlı endişelendirmiştir. Hatta bu süreçte Kanuni döneminde Belgrad ve Viyana kuşatması o dönemde Osmanlı ile nitelenen İslam dininden duyulan endişeyi en yüksek düzeye çıkarmıştır. Osmanlı'nın güç kaybettiği dönemde ise yine İslam korkusu

bitmeden devam etmiş bunun yanına nefret de eklenmiştir. Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise İslamofobi terimi korkudan ziyade nefreti ön plana çıkarmaktadır. 11 Eylül 2001 İslamofobi görüşü açısından önem arz eden bir tarihtir çünkü bu süreçten sonra dünya genelinde bir güvensizlik ortamı oluşmuş ve korku süreci hâkim olmuştur. 11 Eylül olaylarının ardından artış gösteren şiddet içerikli olaylar zaten kökeni eskiye giden önyargı ve endişelerde zirveye çıkmıştır. Bununla beraber güvenlik konusunda ortaya çıkan sorunlarla beraber İslamofobi geniş bir alanda kullanılmıştır.

İslamofobi kavramı üzerine geniş bir literatür bulunduğundan ötürü bu sözcüğün kesin olarak ilk defa nerede, ne zaman ve kim tarafından hangi sebepten ötürü söylendiği net bir şekilde bilinmemektedir. Yazılı medya kanallarında ortaya çıkan ilk kullanımına Fransa Sömürge Bakanlığı'nda çalışan Alain Quellien'e ait Paris'te 1910 senesinde yayımlanmış olan 'La Politique Musulmane dans L'Afrique Occidentale Française isimli yapıtta Fransızca "İslamophobie" şeklinde görülmüştür (Dahou,2010: 3). Yapıtta sözcüğün Fransız sömürge yöneticilerinin, sömürgelerindeki devletlerin kültürlerini nasıl gördüklerine yönelik eleştiri perspektifinde kullanılmış olduğu görülür. Quellien'in yapıtının dışında, Maurice Delafosse'ye ait L'Etat Actuel de L'Islam dans L'Afrique Occidentale Française isimli eserde Fransa sömürge yönetimine, İslamiyet ile ilgili çeşitli önerilerin olduğu görülmüştür. Bu eserde Fransa'nın Afrika'nın batısında yaşayan İslam dinini benimseyen kişilerden, Müslüman olmayanlara kıyasla daha az endişe duyduğu; Fransızların ülkeden gitmesini isteyenlerin bunu onlarla aynı dine mensup olmadıklarından değil onlarla aynı ırktan ve topraktan olmadıkları, farklı zihniyete sahip oldukları ve yabancı oldukları için istedikleri belirtilmektedir. Bundan dolayı yapıtta Afrika'nın batısında İslamofobi'nin bulunmadığı öne sürülmektedir (Maurice, 1912: 11). Runnymede Trust Raporu'nun yayınlanmasıyla 1997 yılından sonra bu kavram hakkında yapılan çalışmalar kısa sürede artış göstermeye başlamıştır. Bu raporun İngiltere menşeli olmasından ötürü İslamofobinin İngilizlerin ortaya çıkardığı bir kavram olduğuna dair görüşler olsa da bu rapordan daha önceki süreçlerde İslamofobi birçok kaynakta yer almıştır (Chris, 2010: 5). Son sürece bakıldığında ise bu kavramın Stockholm Uluslararası Hoşgörüsüzlük ile Mücadele Forumu'nca resmi bir şekilde kabul edildiği ayrıca Birleşmiş Milletler'in antisemitizm benzeri istenmeyen bir kavram olan İslam düşmanlığı ve Müslüman karşıtı önyargının yükselişini kınayarak söz konusu olguyu ele alma ihtiyacı görüp gündeme getirdiği bilinen gerçekler arasında yer almaktadır. 2020'li yıllara gelindiğinde bile kavramın yerel ve uluslararası konulardaki değişim ve gelişimlere dönük olarak birçok akademisyen, siyasetçi ve kurum ve kuruluşlarca giderek artış gösteren bir biçimde kullanılmaya devam ettiği ve araştırmalara konu olduğu açık bir biçimde görülmektedir.

4. İSLAMOFOBİ'NİN SEBEPLERİ

Dünya genelinde görülen bir durum olan İslam karşıtlığı düşüncesi öznel bir olgu olarak görünmekle beraber kültürel, toplumsal, politik, dini ve iktisadi olmak şeklinde birden fazla sebebin sonucudur. Bu karşıtlığın oluşmasına neden olan süreç ve etkenler değerlendirildiğinde iki ana başlık altında bunları sıralamak gerekmektedir. İlki bu durumun asıl sebebi olan İslam'ı benimsemeyen gruplardan kaynaklanan yani İslam dininden değil de toplumda çeşitli kanallarla oluşturulan algıdan kaynaklanmış olanlar özetle Müslümanların istemi dışında gelişme gösteren nedenler diğeri ise Müslümanlardan kaynaklanan nedenlerdir.

4.1. Batılardan Kaynaklanan Sebepler

İslam dininin dünyaya hükmedeceği korkusunun İslam karşıtlığının temelini oluşturan en temel etmenlerden sayıldığı bilinmektedir. Avrupa'da ve dünyanın diğer bölgelerinde İslam dinini benimseyen kişilere dönük olarak etkisini sürekli devam ettiren sindirme politikasının sebebi de aslında budur. Batı dünyasının bilinçaltında İslam tarihinin güçlü

olduğu olgusu her zaman yatmaktadır. Anlaşılacağı üzere dünyada İslam dinine yönelik artış gösteren şiddet olaylarının yüzyıllar evvele kadar uzanan İslam ve Hristiyan dini mensupları arasında yaşanan çatışmalarda Müslümanların galip gelmesi oluşan negatif algıyı etkilemiştir. Bu konuyla alakalı olarak yapılmış bir çalışmada, Yapılan bir araştırmada, İslamofobi'nin tarihsel Hristiyan medyasındaki kışkırtıcı yazılarından kaynaklanan kuvvetli bir dini kökeni olmakla beraber zamanla dini sebepleri aşarak bir ideolojiye dönüşmüş olduğu, ardından gelişen süreçte de doğuda yaşayan halkı hedef gösteren genel ön yargılara evrildiği belirtilmiştir (Olgun, 2008: 40). Dünya Ticaret Merkezi'ne 2001 yılında gerçekleştirilen saldırının ardından dünyanın merkezi ülkelerinden Madrid, Londra ve İstanbul'da yapılmış olan eylemler neticesinde başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere dünya genelinde güvenlik problemi yaşanmıştır. Terör ile mücadele için orantısız bir güç kullanmış olan batı dünyası, İslamiyet'i ve bu dini benimseyenleri terör olaylarıyla birlikte aksettirmeye başlamış bunun sonucunda da İslam'a karşı olumsuz düşüncelerin dünya genelinde yayılmasına sebebiyet vermiştir (Kirman 2006: 75). Batının oluşturmuş olduğu olumsuz algıların temelinde iki yanlış değerlendirme mevcuttur. Bunlardan birincisi İslamiyet de şiddeti ve terörizmi çağrıştıran ayetler içeren Kuran-ı Kerim, İslam dini mensuplarına yön vermektedir özetle kutsal metinler aktif bir haldedir. Diğeri ise Hristiyan ve Yahudiler kendi dinlerinde kutsal olan İncil ve Tevrat'ı şiddet ve terör çağrıştıran kesimler bulunsa da istedikleri şekilde analiz etme yeteneğine sahiptir, bu durumda kitaplar pasif görevdedir (Asad 2003: 11).

Ulaşım ve iletişim sektörlerinde meydana gelen gelişmelerle beraber küreselleşen dünyanın da etkisiyle İslam ve Batı dünyası arasındaki bir başka etkileşim de bu yolla olmuştur. Bununla beraber Batı'ya doğru göçün olması ve orada yaşayan Müslümanların sayısının gün geçtikçe artması, batı toplumu tarafından bir güvenlik tehdidi olarak görülmektedir (Esposito, 1992: 232). İslam'ın dünya genelinde artan popülerliği, İslam düşmanlığı düşüncesinin artışında önemli bir etkiye sahiptir. Bu popülerlik dünya genelinde artan İslam dinine ait olan ibadet haneler, dini görevliler ve başörtü kullanımının yaygınlaşması olarak gösterilebilir. Göle'ye göre (2006: 255) İslam karşıtlığı bir yapıyla gelişen batı dünyasında Avrupalı vatandaşlar birinci sırada tutulurken Müslüman ve Türk halkı arka plana atılmaktadır. Yapılan bu ötekileştirme ise objektif sebeplerle değil algı oluşturularak gerçekleşmektedir. Batı dünyasında yaşanan kimlik problemi İslam üzerinden aşılmaya çalışılmakta bundan dolayı da İslam'a terör yanlısı bir damga vurulmak istenmektedir. Yabancı düşmanlığı kavramı da İslam karşıtlığının etkileri arasında yer almaktadır lakin bu durumu sadece yabancı düşmanlığı ile ifade etmek doğru olamayacaktır. Bir başka temel etkenin de medya olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bu anlamda günümüze yakın süreçte yapılmış olan peygamber efendimize yönelik karikatür olayları, İslam' a hakaret içeren Şeytan Ayetleri, on altıncı Benedictus'un Papa seçilmeden önceki süreçte Kardinal olarak ifade ettiği söylemlerin medyada sıkça gösterilmesi İslam'ı karalamaya yönelik yaptığı faaliyetler arasında gösterilmektedir. Papalık döneminde 2006 senesinde 11 Eylül olaylarının yıl dönümünde Regensburg Üniversitesi'ndeki (Almanya) söylemlerinde Hristiyan dünyasının İslamiyet hakkındaki düşüncelerini yetkili bir makamdan açıkça gözler önüne sermiştir. Papa'nın bu konuşmasını iki ana ekseninde değerlendirmek mümkündür. İslam'ı bir kılıç dini olarak görmesi Peygamber efendimizin İslam dinini yayma aşamasında savaş ile şiddet yolunu kullandığını ifade etmiş olması ilk eksenken diğeri de İslam'ın akla değer vermeyen onu geri planda tutan bir din olduğunu belirtmesidir (<https://romancatholicblog.typepad.com>, 2006).

4.2. Müslümanlardan Kaynaklanan Sebepler

Tek taraflı olarak İslam karşıtlığı düşüncesini ele almak objektif olmayacağından ötürü bu konunun bir de Müslümanların etkileri bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. İletişim eksikliği problemi İslam'ın batıya doğru bir şekilde yansıtılmasında sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Batı dünyası ile yurt dışında yaşayan Müslümanlar arasındaki iletişim

eksikliğin temelinde dil, din ve kültür farklılığı ön plana çıkmaktadır. Göçmen Müslümanlar temel değerlerinin yozlaşmasının önüne geçmek amacıyla bir yabancı korkusu içindedirler. Tarihsel süreçte İslamofobi ile ilgili gelişen hadiseler İslam dini mensuplarının birlik olma, temsil problemi veya teşkilatlanmış bir şekilde tüm İslam dünyasının bu konudaki eksikliği olarak görülebilir. İslam ülkelerinin yapmış olduğu dış göç politikalarının eksikliği de sebeptir. Göçmen Müslümanların Batı'daki halkla birlikte entegrasyon sürecini tam olarak gerçekleştirememeleri ve kendilerini batı toplumunun mensubu olarak görememeleri batı ülkelerinin kendilerine olan sadakati sorgulamalarına sebebiyet vermiştir (Michel, 2004: 201). Bu durumda en fazla sağ kesimin aşırı gruplarında görülmektedir. İslam ülkeleri dışında yaşayan Müslümanların, dinlerinden ötürü insan hak ve özgürlüklerine, demokrasiye ve anayasal haklara bağlılığının düşük seviyede olması fikri siyaset dünyasında dile getirilmektedir (Kalın, 2011:9). Aşırı sağ görüşü benimseyen ve popülist söyleme sahip olan siyasi partilerin genel olarak göç konusunu temel alarak kullanmış oldukları göçmen karşıtlığını ön plana çıkaran ifadelerin gün geçtikçe daha fazla İslam karşıtı bir duruma dönüşüyor olması, İslamiyet'in ve Müslümanların kamuoyunda bir tehdit olarak görülmesini etkileyen bir unsurdur (Cesari, 2010:31). Bu da sonuç olarak etnik kimliğin ön plana çıkartılıp milliyetçi bir yaklaşım benimsenmesine ve İslam dinini benimseyenlerin varlıklarının siyasi çıkar için problem olmasına sebebiyet vermektedir.

İslamiyet'e ve Peygamber efendimize yönelik nefret söylemi ve şiddet olayları 11 Eylül'ün ardındaki süreçte İslam'a yönelik merakı ve ilgiyi de arttırmıştır. Bu olaydan sonra Kuran-ı Kerim ve Peygamber efendimize yönelik eserler artan bir şekilde talep görmüş toplumların İslamiyet'i anlamaya ve yorumlamaya çalıştığı görülmüştür. Bundan dolayı da aslında Müslümanlar açısından bu kötü algıyı yıkmak için bir alan ortaya çıkmıştır. Sadece batı dünyasını suçlamak yerine batıda bu algılara sebep olan düşünceleri doğru bir şekilde açıklamak bu İslam karşıtlığı düşüncesinin azalması konusunda etkili olacaktır. Özet olarak ne kadar İslam dini mensupları tarafından kaynaklanmış sebepler olsa da Batı'daki ön yargı kaçınılmaz bir gerçek olarak tarihin her döneminde gün yüzüne çıkmıştır. Bu ön yargılarda da aslında çıkar menfaat gruplarının İslam dini üzerinden algı oluşturmalarının etkisi kaçınılmaz derece önem arz etmektedir. Bu konu da aslında Albert Einstein'ın şu sözü konuyu açıklamaktadır. "Önyargıları yıkmak atomu parçalamaktan daha zor bir süreçtir."

5. İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELE

Müslüman dünyasının bu koyula ilgili olarak yapması gerektiği şeylerin ilk sırasında şüphesiz bir şekilde tevhit inancı ile birlikteliği yakalamasını ve bunun sürekliliğini sağlaması gelmektedir. Tarihin her döneminde aslında İslam dünyasının birlikte olmaması için yapılan uğraşlar açık bir şekilde görülmektedir. Batı, Emeviler döneminden başlayan süreçten 21.yy kadar bu amacından hiç vazgeçmediği İslam'a karşı yapılan eylemlerden görülmektedir. Bu saldırıların asgariye indirilmesi için İslam ülkelerinin önderlerinin bir arada olduğu mesajının verilmesi önem arz edecektir. Her ülkenin de kültürel, sosyolojik, politik ve iktisadi alanlarda yasal bir şekilde teşkilatlanarak İslam dini için birleştirici ve batıdaki algıyı yıkacak faaliyetlere katılım göstermesi etkili olacaktır. İslamiyet'in şiddet yanlısı ve terörü destekleyen bir din olmamasının yanında asıl olarak barış ve hoşgörü dini olduğunu İslam karşıtlarına göstermek için ilk olarak Müslümanların kendi dinlerinin gerekliliği çerçevesinde hareket etmeleri gerekmektedir. Sadece sözle değil de yapılan duyarlı eylemlerle hareket etmek İslam'a karşı düşmanlığın azalmasına sebep olacaktır. Akademik alanda da İslamiyet'i ve bu dini benimseyenleri terör, kin ve şiddet şeklindeki kelimelerle harmanlayarak yapılan araştırmalardan ziyade İslam'ı gerçek bir şekilde anlatan art niyetli olmayan kaynaklar üretilmesi de gereklidir. İslam'ın bütünleştirici bir din olduğu, yaratılan her canlıya eşit mesafede olduğu gibi konuların gündemde ön planda tutulması gerekmektedir. İslam ülkeleri içinde ve dışında İslam karşıtlığı fikrinin insan hak ve hürriyetlerine engel bir konu olduğu

ifade edilmelidir. Bugün nasıl Yahudi düşmanlığı bir insanlık suçu olarak dünyanın birçok ülkesinde kabul görmüşse İslamofobinin de bir suç olarak kabul görmesi gerekmektedir. Ulusal ve Uluslararası yargı düzeninde bu konunun tüm hatlarıyla ele alınması ve İslam'a karşı kin ve nefrete yönelik mücadelenin yasal zeminde aktif bir şekilde uygulanmasına da geçilmelidir. İslam'a yönelik yapılan nefret söylemlerinin üstü kapatılmadan İslam ülkelerinin tepkilerini ortaya net bir şekilde koyması küreselleşen dünyada yaşanmış olan mağduriyeti göstermek için de önemli bir etken olacaktır.

6. TÜRKİYE'DE İSLAMOFOBİ'NİN YANSIMALARI

Türkiye coğrafyasında İslam karşıtlığı düşünceleri Osmanlı İmparatorluğunun Batıya yönelmesiyle birlikte artışa geçtiğini söylemek mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmesiyle beraber bu durum sosyolojik bir evrim geçirmeye başlamış ve Batı taraftarı modernizm yanlılarıyla bunun karşısında duranlar arasında çelişkili bir hal almıştır. Modernleşme sürecinin gittikçe hızlanmasıyla birlikte bu çelişki daha net bir biçimde kendini göstermeye başlamıştır. Bir görüşe göre Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu süreçten itibaren kendini din temelli bir tehdit altında görmüştür (Çarkoğlu ve Toprak, 2006:15). Sonuç olarak da Türkiye Cumhuriyeti'ni savunmak için din odak noktası olmaya başlamış, medya kanalları aracılığıyla da İslam değerlerinin arka plana atılmasına destek sağlanmış ve bu durumda farklı görüşlere veya aynı görüşü birbirinden ayrı düşüncülerle yaşayan kişiler arasında ayrıştırıcı üslubun doğmasına neden olmuştur. Ülkemizde batı dünyası ile bir arada olmak isteyen bir kesimle, batının karşısında duran ve batıya tepkili olup İslamiyet'e yönelmiş olan gruplar olmak üzere esas olarak iki ayrı grubun varlığından Huntington söz etmektedir (İnalçık, 2006: 26-27). İlk ve orta dereceli eğitim kurumlarında türban yasağının kaldırıldığı süreçte medya araçlarından gazete içeriklerinin incelendiği bir araştırma yapılmış ve manşetler incelenmiştir. Sağ kesime yakın gazetelerde müjde şeklinde lanse edilmişken bu duruma sol kesime yakın gazetelerin cehalet geri geldi vurgusuyla haber yaptığı görülmüştür (Çarkoğlu ve Toprak, 2006:27). Dini olarak bireylerin hür iradelerinden başka iradeyi kabul etmeyeceği manasındaki bu adım, toplumda kesimlerin daha da kutuplaşmasına ve ilköğretim okullarındaki çocuklara yobaz gözüyle bakılmasına sebep olmuştur.

Modernleşme sürecinin artışıyla birlikte Türkiye'de satılan mizah dergileri arasında İslamiyet'e ve bu dini benimseyenlerin giyimlerine, fikirlerine ve yaşam biçimlerine yönelik küçümseyici ifadeler bulunduran dergiler çok satanlar listesinde yer almaya başlamıştır. Bu dergiler ayrıca Müslümanlara yobaz, terör yanlısı gibi ifadeler sarf etmiştir. Ülkemizde mizah dergilerinin yayın sürecinin II. Abdulhamit'i tahttan indirme amacı olan Jöntürklerin desteği ile başladığını ifade edilmektedir. (Öngören, 1983:16). Bu sürecin ardından politik hayatta etkin bir konuma gelen mizah içerikli dergiler iktidar ve muhalefetin kendi çıkarlarına göre kullanmak istediği yayın araçları olsa da ülkemizde Batılılaşma sürecinin bir aşaması olarak dini görüşü ilkel bir düşünce şeklinde ifade eden Aydınlanmacı görüşün savunucusu şeklinde ortaya çıkmaktadır (Akıner ve Mencet, 2016:175). Charlie Hebdo'da yaşanan İslami karşıtlığı en yüksek düzeye çıkararak karikatür dünya genelinde görülmüştür. Din mensuplarına yönelik alaycı ve nefreti yolu ile üstünlük oluşturma düşünce art niyetli bir şekilde bu karikatürde ortaya çıkmıştır. Müslümanlar bu durumu çeşitli yollarla tepkilerini göstermişlerdir lakin yine Batı dünyası bu nefret saldırısını kendi çıkarlarına göre dünyaya lanse ederek İslam dininin farklı düşüncelere karşı hoşgörülü olmadığını bu yapılan karikatürün de düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu durum sadece batı dünyasıyla sınırlı kalmamış Türkiye özelinde de bazı dergiler kapaklarında Je Suis Charlie şeklinde başlık atmış ve İslam karşıtlarına bu yaptıklarından dolayı destekte bulunmuşlardır (Akıner ve Mencet, 2016:172). Dergilerde yayımlanmış olan İslami değerleri küçümseye yönelik hareketler batının geçmişten günümüze kininin artarak devam ettiğinin göstergesi olacaktır. Batı medyasına hakim görüş olan oryantalizm, İslamiyet'in birçok toplumdaki bireyler

tarafından kabul görmüş olması görmezden gelinerek tek şekil bir İslamiyet fikri ortaya koymaktadır. Bundan dolayı ülkelerin birisinde yapılmış olan doğru olmayan bir eylem tüm İslam dünyasına mal olmaktadır (Said, 2008:17-33). Tanzimat sürecinde Osmanlı İmparatorluğu'nda yapılmış bazı yapıtların maddi sebeplerden ötürü oryantalist bir açıyla yapılması konusunda Osman Hamdi birçok eseri olmasına rağmen Kaplumbağa Terbiyecisi'nin ön plana çıkma sebebinin oryantalist bir gönderi içermesinden dolayı olduğu belirtilmektedir (Arsal, 2003 :74-123). Batı medyası genel olarak dünyanın neresinde olursa olsun bir İslam mensubunun gerçekleştirmiş olduğu suçu tüm İslam dünyasına geçmişten beri aksettirme fikrini hiç değiştirmemiştir. Işid ve El Kaide gibi terör örgütlerinin yapmış olduğu eylemleri tüm İslam dünyasına mal etmeye çalışması da bu durumun en bariz örneklerindedir.

Türkiye'de aktif olan çeşitli online oyunlarda genç nüfusun yaklaşık günde sekiz saatini geçirmiş olduğu ve bu oyunların içeriğinde İslamiyet'in ayet, hadis, peygamber gibi değerlerine karşı saldırı içerikleri bulunmaktadır. Bu oyunlardan birisi Devil May Cry-3 / Dante's Awakeining isimli oyunda Müslümanların ortak değeri olan Kabe'nin kapısının kötülük ve şeytani değerlerin girişi olarak temsil edilmesi bu konuya örnek olarak verilebilir. Bu oyun Amerika Birleşik Devletleri'nde tasarlanmıştır. Bir diğer ayrıntı ise Dante isminin kullanılmasıdır. Bilindiği üzere Dante'eseri olan İlahi Komediya Batı klasiklerinden birisidir. Bu eserin içeriğinde İslam dini peygamberi Hz. Muhammed ve Hz. Ali'yi cehennemden en alt katmanında görmesiyle aslında bu yazar İslam karşıtlığı düşüncesini savunan kişilerdendir. Yine bir başka oyunda Resident Evil isimlidir. Japonya'da geliştirilmiş bir oyundur. Bu oyunda da Mescidi Nebevi, zombilerin kullandığı kapı olarak betimlenmiştir. Bu oyunun bir diğer versiyonunun bir bölümünde kütüphane görülmektedir. Bu kütüphanede kitapların birçoğu yerlerindeyken İslam dininin kutsal kitabı Kuran zemine koyulmuştur. Hemen herkes tarafından bilinen Call Of Duty oyununun Modern Warfare versiyonunun da Allah Güzeldir şeklinde Arapça yazılan bir yazı yine çirkin bir şekilde klozetin üzerinde durmaktadır. Bu durum İslam karşıtlarının tarihi süreç boyunca yaptığı algı çalışmalarının hız kesmeden devam ettiğinin bir göstergesidir. Algılama biçimlerinden olan görsellikte beraber insanların bilinçaltı bu durumlara alıştırmaya çalışılmaktadır. Bizim ülkemizde de çeşitli kanallar tarafından bu oyunlardan bazıları en iyi oyunlar kategorisinde bulunmuştur. Bir başka algı ortamı olan ve dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de gösterimi yapılan filmlerde ise esas itibariyle İslam dini mensupları şiddet yanlısı, hoşgörüsüz bir şekilde ele alınmıştır. İslam'a ait değerler olan cami, Kuran, Kâbe negatif bir şekilde yansıma bulmuştur. Bu konu da yapılan dışlanma ve küçümsemelere karşı Türkiye ve tüm İslam dünyası her sektörde daha iyiye giderek savunma mekanizmaları arasında küreselleşen dünya ile birlikte ön plana daha fazla çıkan medya kanallarıyla gerçeğin o şekil olmadığını İslamiyet'in her şeyden önce yaradılanı yaradandan ötürü sevip benimsediği anlayışını yansıtmalıdır.

7. SONUÇ

Tarihsel süreçte Batı dünyasında iktidarı elinde bulunduran kesimlerin menfaatleri için kavramsallaştırılmış olan İslam karşıtlığı düşüncesi her dönemde farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Burada sabit kalan da üslubun hep aynı kalması Müslümanların ötekileştirilmesi ve şiddet yanlısı, saldırgan ve hoşgörüsüz bir toplum olarak görülmesi bir kişi veya grubun yapmış olduğu herhangi bir olayın İslam aleminin hepsini içine alacak şekilde yansıtılmasıdır. İslam karşıtlığı görüşü varlığı hiçbir zaman kabul edilemeyecek olan objektif nedenlere dayanmayan bir görüştür. Bu taraflı görüş Emevilerden itibaren günümüze dek müzik, sinema, resim, kültür gibi her alanda kendisini göstermiş ve göstermeye de devam etmektedir. Bunlarla beraber Batı dünyasında, İslamiyet diğer dinlerden ayrılarak düşmanlık, nefret ve önyargıların hedefi haline gelmiştir. Bu durum sonraki süreçte etkisini daha da arttırmıştır. Batı yapmış olduğu öznel değerlendirmelerle aslında bilinçaltında gerçeği yansıtmayan bir

İslam karşıtlığı düşüncesi oluşturmuştur. İslamofobi alanında yapılmış araştırmalarda toptancı bir bakış açısını temsil eden bir kavram konumunda olması da bu konuyla ilgili olarak İslamiyet karşıtları ve düşmanlarınca yapılmış yanlışların arasında yer almaktadır. İslam karşıtlığı düşüncesi çeşitli yönleriyle analiz edildiğinde İslamiyet'e ve Müslümanlara karşı negatif görüşler, Peygamber efendimize dönük doğru olmayan fikirler, etnik kökenli saldırılar ile ön yargı ile algı oluşturma söz konusudur. Esposito'ya göre (2002:174) İslam dini mensupları yeri geldiğinde komşu yeri geldiğinde çalışma arkadaşı yeri geldiğinde vatandaş her şeyden önce insan olarak kabul görmeleri gerekirken geçmişten günümüze gelinceye dek giderek artarak devam eden toplumsal ötekileştirme ve nefret söylemlerinin odak noktasına yerleştirilmişlerdir. İslamofobi terimiyle anlatılmak istenen bu problemin ortaya çıkma nedenleri genel olarak İslamiyet'e ve bu dinin mensuplarına yansıtılsa da, asıl olarak Batı dünyasının zıtlıkları, yanlışları ve kesin hüküm getirdikleri ön yargıları öncelikli bir rol almaktadır. İslam dünyasının yaşamış olduğu problemlerin üstesinden gelinmesinde yalnızca yasal önlemler alınması yeterli olmamaktadır. Bir diğer alan olan Sivil Toplum Kuruluşları bu duruma karşı birlik içerisinde yeni görüşler üretmeli ve bunu çeşitli kanallar aracılığıyla dünya geneline yaymalıdırlar.

İslam dünyasının küreselleşen dünyadaki varlığı ve gücü inkar edilemez bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. Batı dünyasında yaşamını sürdüren ve birçoğu AB vatandaşlığı almış olan İslam kökenli kişilerin nüfusu, Batı ülkelerinin bazılarının toplam nüfusundan daha çoktur. İslam gün geçtikçe kendi kabuğundan daha fazla sıyrılmaya ve tüm dünyaya yayılmaya devam etmektedir. Bunun sebebi arasında da İslamiyet'in kültürel yapısı vardır. Bu konuda temel olarak İslam dinini benimseyenlere düşen gören yaşamın bütün alanlarında İslamiyet'i olduğu gibi anlatmak ve bunu da Müslümanların kendi yaşam tarzlarında göstermeleridir. Bu konuda İslamiyet'i ötekileştirmeye çalışan algıları yıkmak için evrensel dillerde çalışmalar yapılmalıdır. Burada tüm İslam ülkelerine olduğu kadar ülkemize de sorumluluk düşmektedir. Ayrıca artık tüm dünyanın kabul etmesi gereken bir durum vardır İslam düşmanlığı evrensel bir problemdir ve bu durum tüm insanlığın problemidir. İnsanların hak, hürriyet ve inanışlarına yapılan bu saldırıları tüm ülkeler objektif bir şekilde değerlendirmelidir. Ötekileştirmenin, etnik köken milliyetçiliğinin, nefretin olduğu toplumlarda ayrımında olacağı gerçeği arka plana atılmamalıdır. Dünya genelinde güvenli ve istikrarlı toplumların oluşmasıyla beraber uluslararası ilişkilerin pozitif bir hal alması bağlamında Müslümanlara karşı yapılan bu saldırıların sonlandırılması için her ülke elini taşın altına koymalıdır. Fobilerin hepsi mantık dışı olup hiçbir zaman nesnel bir temele yerleştirilememiştir. Bundan dolayı da İslamofobi de tedavi edilmesi gereken bir rahatsızlıktır.

KAYNAKLAR

- [1] Akıner, N. & Mustafa M. (2016). "Mizah Dergilerinde İslam'ın Temsili", Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, 169-196.
- [2] Aktaş, M. (2014). Avrupa'da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi . Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi , 13 (1) , 31-54 . DOI: 10.1501/Avraras_0000000199
- [3] Aliboni, R. (2006). "The EU, Islamophobia and Immigration", Conflict in Focus, 11, February/ 2006.
- [4] Arsal, O, (2003). "Modern Osmanlı Rejiminin Sosyolojisi (1839-1924)", Çev: T. Birkan, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- [5] Asad, T. (2003). Formations of the Secular: Christianity, Islam, Modernity, Palo Alto, California: Stanford University Press.,
- [6] Cesari, J. (2010). "Securitisation of Islam in Europe", Muslims in the West After 9/11, Ed. Jocelyne Cesari, New York, Routledge, s.31.
- [7] Chris, A. (2010) Islamophobia, London, Ashgate, s.5.

- [8] Chris, A. (2007). 'Islamophobia and Its Consequences', içinde Samir Amghar, Amel Boubekeur and Michael Emerson (der.), *European Islam-Challenges for Public Policy and Society*, (Brüksel: Centre for European Policy Studies, ss. 144-167.
- [9] Commission on British Muslims and Islamophobia *Islamophobia: A Challenge for Us All: Report of the Runnymede Trust Commission on British Muslims and Islamophobia*, (Londra: Runnymede Trust, 1997), s. 1.
- Çiftçi, S. (2012) "Islamophobia and Threat Perceptions: Explain Anti-Muslim Sentiment in the West", *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 32, No.3, s.3.
- [10] Dahou, E. (2010). "L'Islamophobie, un Racism Apparu avec la Colonisation", *Algérie-focus*, Quoted by Richardson, s.3.
- [11] Esposito, J. L. (1992) *The Islamic Threat: Myth or Reality?*, 3rd edition, New York: Oxford University Press.
- [12] Göle, N. (2006) "Europe's Encounter with Islam: What Future?" *Constellations*, 13 (2): 248-262.
- [13] Kalın, İ. (2011) "Islamophobia and the Limits of Multiculturalism", *Islamophobia: The Challenge*.
- [14] İnalçık, H. (2006). *Türkiye ve Avrupa: Dün bugün. Doğu Batı Düşünce Dergisi* (2), 2006, 13-36.
- [15] Çarkoğlu, A & Toprak B. (2006) "Değişen Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset", İstanbul: TESEV Yayınları.
- [16] Kirman, M. A. (2006). "Sosyolojik Açından Şiddet ve Din" *Küresel Bir Sorun Olarak Şiddet ve Din, Kahramanmaraş, KSÜ Yayınları*, 75-89.
- [17] Maurice, D. (1912). "Etat actuel de l'Islam dans l'Afrique Occidentale Française" *Cahiers d'Études Africaines*, s. 11.
- [18] Michel, W. (2004). "İrk, Kültür ve Toplum: Fransızların Müslümanlarla Yaşadığı Tecrübeler", *Müslüman Avrupa ya da Avro-İslam, Küreselleşme Çağında Siyaset, Kültür ve Vatandaşlık*, İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s. 201.
- [19] Olgun, H. (2008) "Tarihsel Bir Kurgu Ürünü Olarak İslamofobyaya", *Diyanet İlmî Dergi*, 44 (3), 31-48.
- [20] Öngören, F. (1983). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- [21] Runnymede Trust. (1997). *Islamophobia, a Challenge for Us All*, Summary, <http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf>,
- [22] Said, E. W. (2008). "Medyada İslam: Gazeteciler ve Uzmanlar Dünya Bakışımızı Nasıl Belirliyor?", Çev: A. Babacan, İstanbul: Metris Yayınları,